

Mistä lentoliikenteen päästöt syntyvät ja miten niitä voidaan vähentää?

Ilmansuojeluyhdistyksen kevätseminaari

Johanna Niemistö

22.3.2019

Lentomatkustuksen päästöt

Mistä lentoliikenteen päästöt syntyvät ja
miten niitä voidaan vähentää?

Johanna Niemistö, Sampo Soimakallio, Ari Nissinen
ja Marja Salo

Suomen ympäristökeskus

SISÄLLYS

1.	Johdanto.....	9
2.	Yleiskuva lentoliikenteestä	10
2.1	Lentoalan toimijat	11
2.2	Lentoliikenne globaalisti ja Euroopassa	13
2.3	Lentoliikenne Pohjoismaissa	15
2.4	Lentoliikenne Suomessa	17
2.4.1	Suomalaisen lentomatkustaminen vuonna 2017	19
2.4.2	Ketkä matkustavat?	20
3.	Lentoliikenteen päästöt ja ympäristövaikutukset	21
3.1	Lentokoneiden aiheuttamat päästöt	22
3.2	Päästöjen seuranta ja laskenta	23
3.3	Päästölaskurit ja päästöjen kompensointi	25
3.4	Lentoliikenteen päästöt globaalisti ja Euroopassa	28
3.5	Suomen lentoliikenteen päästöt	29
3.6	Finavian ja Finnairin päästöt vuonna 2017	32
4.	Keinot päästöjen vähentämiseksi.....	33
4.1	Säätelypohjaiset keinot: Standardit koneiden melu- ja päästötasoille	34
4.2	Tekniset keinot.....	35
4.2.1	Lentokoneiden ja moottoreiden tekninen kehitys	35
4.2.2	Sähkölentokoneet	36
4.2.3	Kerosiiniille vaihtoehtoiset lentopolttoaineet	36
4.3	Operatiiviset keinot.....	38
4.3.1	Lennonohjaus ja reittien optimointi	38
4.3.2	Lentoasemien hiilidioksidipäästöjen hallintaohjelma ja hiilineutraalius	39
4.4	Taloudelliset ohjauskeinot	40
4.4.1	Lentoliikenteen päästökauppa Euroopassa	40
4.4.2	Päästöhyvitysjärjestelmä CORSIA	41
4.4.3	Lentoliikenteen verotus	43
4.4.4	Lentoliikenteen saamat tuet	45
4.5	Matkustajien ja työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet	45
4.6	Yhteenveto vähennyskeinoista	47
5.	Lentämisen päästöjen kehitys Pariisin ilmastopöytäkirjasta toteutettaessa	48
5.1	Globaali hiilibudjetti ja päästöpöytäkirja	48
5.2	Lentoliikenteen päästöpöytäkirja vuoteen 2050	49
5.3	Päästöpöytäkirjan raameissa jäljellä olevat lentokilometrit	50
6.	Johtopäätökset	51

Johanna Niemistö, Sampo Soimakallio, Ari Nissinen ja Marja Salo
Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2019, julkaistu 15.1.2019

Lentoliikenteen päästöt

Taulukko 3. Lentoalan päästölähteitä ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia. Lähteet: EEA 2017, Finavia 2018g, EASA ym. 2016, ICAO 2016b, Lyytimäki & Rinne 2013.

Päästölähde		Mahdolliset haittavaikutukset ympäristölle ja terveydelle
Päästöt ilmaan		
Hiilidioksidi (CO ₂) ~70 %	Lentokoneet ja lentokentällä käytettävät moottoriajoneuvot (esimerkiksi VOC-yhdisteitä voi vapautua myös tankkaamisen yhteydessä lentoasemalla), polttoainesten valmistus	Kasvihuonekaasu, ilmastonmuutoksen edistäminen
Rikin oksidit (SO _x)		Sulfaattihiukkasten muodostuminen (ilmakehää viilentävä vaikutus)
Typen oksidit (NO _x)		Typen oksidit lisäävät otsonin muodostumista (ilmakehää lämmittävä vaikutus) ja vähentävät metaanin määrää (viilentävä vaikutus)
Haihtuvat orgaaniset yhdisteet (VOC)		Häkä, typen oksidit ja haihtuvat orgaaniset yhdisteet vaikuttavat paikalliseen ilmanlaatuun ja voivat aiheuttaa terveyshaittoja (esim. sydän- ja verisuonisairauksia).
Hiilimonoksidi eli häkä (CO)		
Pienhiukkaset (PM)		Pienhiukkaset lisäävät pilvien muodostusta yläilmakehässä (lämmittävä vaikutus)
Vesihöyry (H ₂ O) ~30 %		Jättövanojen vaikutukset pilvien muodostukseen ovat edelleen epäselviä.

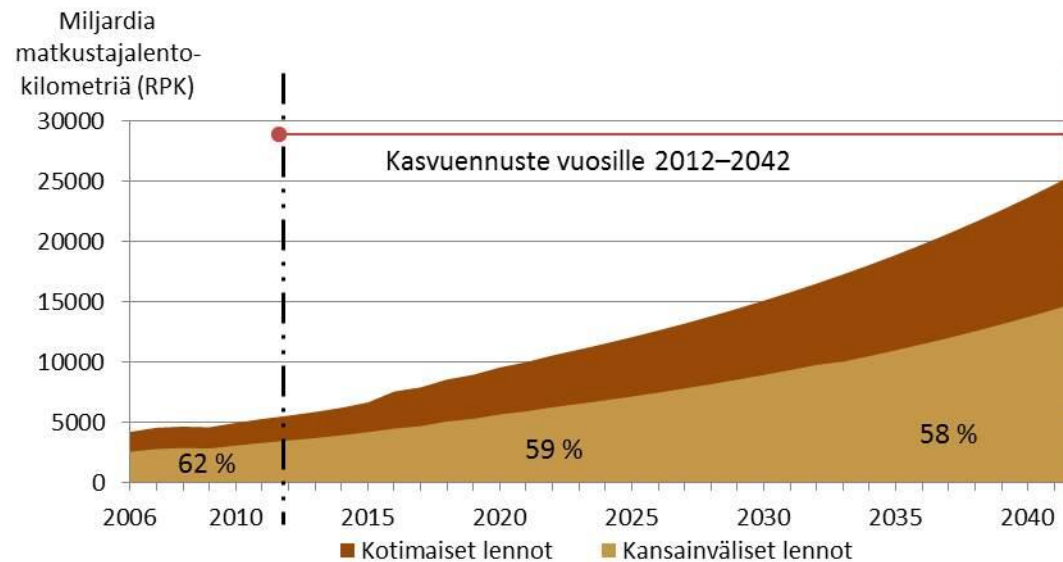
Muita päästölähteitä: melu, polttoaineiden ja energian tuotannosta ja veden käytöstä aiheutuvat päästöt, jätteiden synty ja käsittely, keinovalo, maankäytön muutokset

- 1 kg (~0,8 litraa) lentopetrolia vastaa noin 3,16 kg hiilidioksidia
- Keskimääräinen kulutus noin 3 litraa 100 matkustajalentokilometriä kohti

Mitkä ovat yhteisvaikutukset (huomioidaan muutkin päästöt hiilidioksidin lisäksi)?
Tutkijoiden arvion mukaan noin kaksinkertaiset.

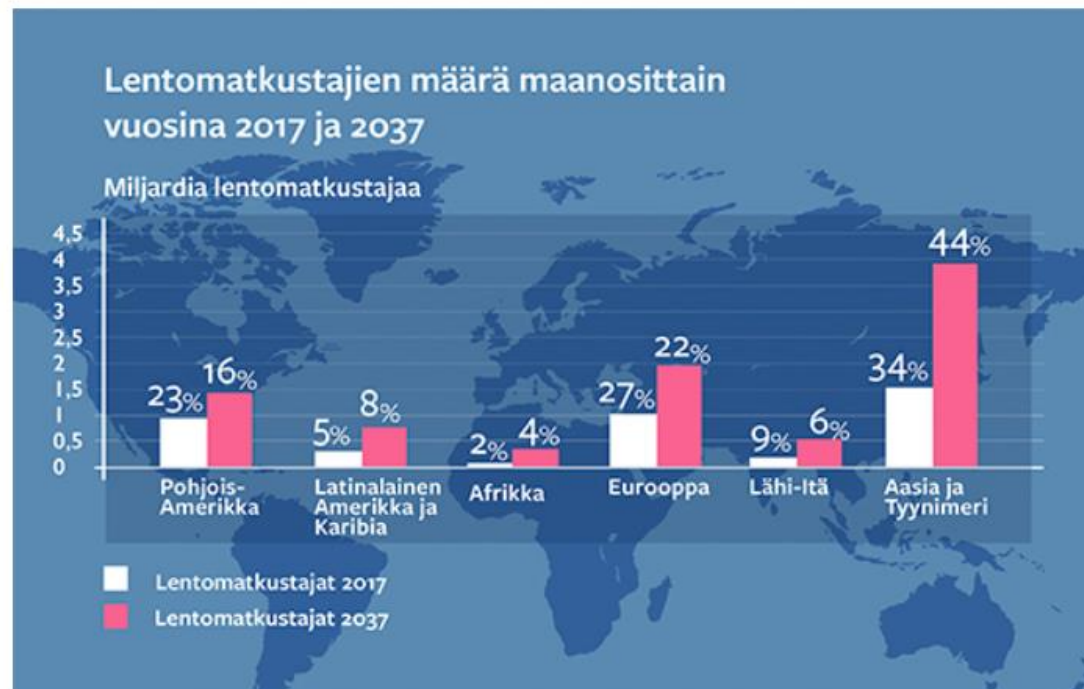
Nykytilanne

- Lentoliikenne (sis. myös rahtilennot) aiheutti globaalisti 859 miljoonan tonnin hiilidioksidipäästöt vuonna 2018.
- Lentoliikenteen osuus ihmisen toiminnan aiheuttamista suorista hiilidioksidipäästöistä on noin 3 prosenttia EU:ssa ja noin 2 prosenttia globaalisti.
- Yhteisvaikutuksiltaan, kun huomioidaan hiilidioksidin lisäksi myös muut tekijät, lentoliikenteen osuus ilmakehävaikutuksista on noin 4–5 prosenttia.
- Noin 65 prosenttia lennoista on kansainvälisiä lentoja ja 35 prosenttia kotimaan lentoja.

Lentoliikenne kasvaa edelleen

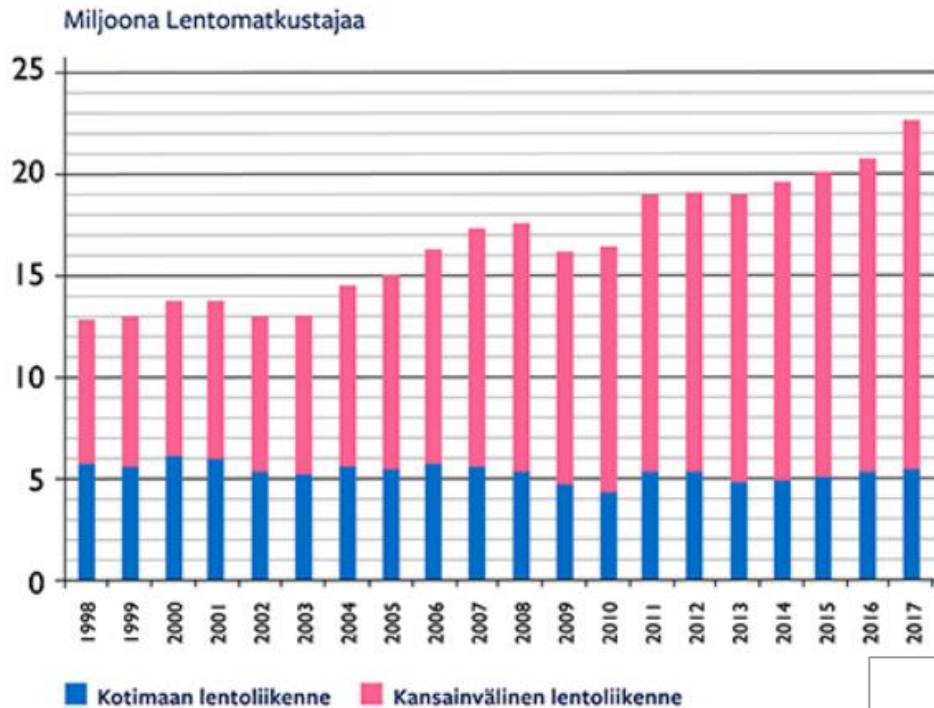
- Lentomatkustajien määrä oli vuonna 2017 yli 4 miljardia, määrän odotetaan tuplaantuvan 8,2 miljardiin vuonna 2037.
- Eniten kasvua ennustetaan Aasian ja Tyynenmeren alueelle.
- Lentoala on hyvin kansainvälistä ja kytköksissä moneen muuhun alaan, joten todellinen kasvu riippuu mm. yleisestä talous- ja liike-elämän kasvusta, sääntelyjärjestelmistä, polttoaineiden ja lentolippujen hinnoista sekä kilpailevien matkustusmuotojen kehittymisestä.

Lentomatkustajien määrä maanosittain vuosina 2017 ja 2037. © SYKE

Lentoliikenne Suomessa

Suomen lentomatkustajamäärä 1998–2017

Suomen lentomatkustajat 1998-2017. © SYKE

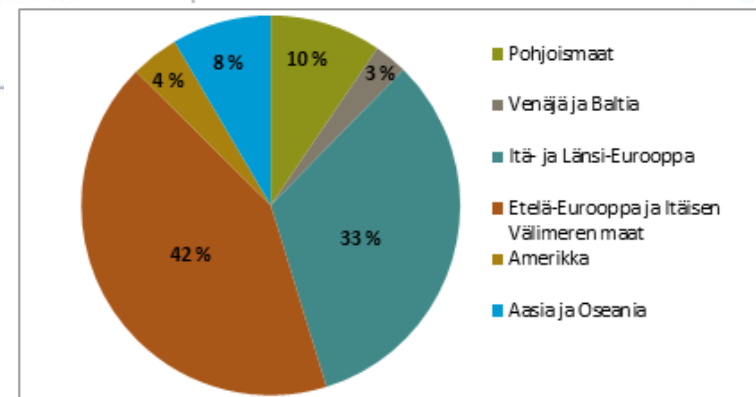
Lähes 23 miljoonaa lentomatkustajaa vuonna 2017

Vuonna 2017 suomalaiset tekivät ulkomaille 5,4 miljoonaa lentomatkaa

- 72 % vapaa-ajan matkoja
- 28 % työmatkoja

Kotimaan lentomatkkoja 750 000

- 53 % työhön liittyviä
- 47 % vapaa-ajan matkoja

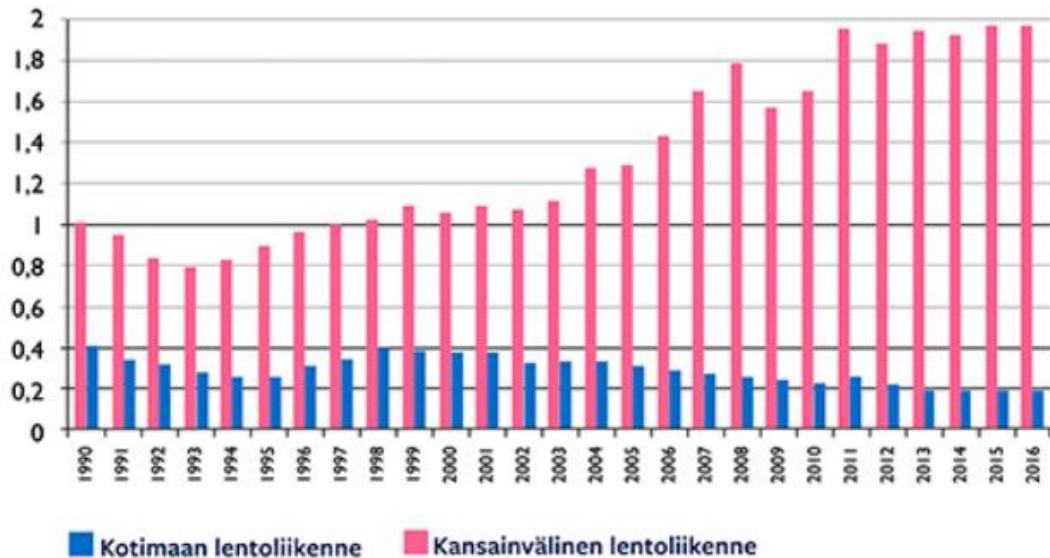
Suomalaisten vuonna 2017 lentäen tekemät vapaa-ajanmatkat maanosittain (Data: Tilastokeskus 2018a).

Lentoliikenteen päästöt Suomessa

Suomen lentoliikenteen päästöt 1990–2016

Hiilidioksidipäästöt, miljoonaa tonnia

Matkustajamäärien kasvusta huolimatta päästöjen kasvu on tasaantunut, lähinnä konekannan uusimisen ja lentoalan tehostumisen vuoksi.

Suomen lentoliikenteen päästöt 1990-2016. © SYKE

Huomioita tilastoinneista

- Yksittäinen matkustaja saatetaan laskea jopa kaksi tai kolme kertaa yhden matkan aikana: kotimaan lähtevä matkustaja, kotimaan saapuva matkustaja, vaihtomatkustaja...
- Kansallisuudet eivät näy tilastoissa selkeästi.
- Ei ole tietoa, kuinka suuri osa esimerkiksi suomalaisista lentää, todennäköisesti lentäminen jakaantuu hyvin epätasaisesti.
- Päästölaskurien tulokset vaihtelevat: eroja mm. laskennan taustatiedoissa, rahdin huomioinnissa ja päästöjen yhteisvaikutusten huomioinnissa
- Yksittäisen kuluttajan henkilökohtaisessa päästöbudjetissa jo yksittäinen lento voi olla suuressa roolissa.

Päästöjen vähentämiskeinot

Lentoliikenteen päästöt [t CO₂] =
lentokilometrit [km]*
energiaintensiteetti [MJ/km] *
polttoaineiden päästöintensiteetti
[t CO₂/MJ]

- Lentoliikenteen päästöjen vähentämiseksi on joko
  - **Lisättävä lentämisen energiatehokkuutta**
    - **Ilma-alusten teknologinen kehitys:** pienempi polttoaineen kulutus per matkustajalentokilometri, massan vähentäminen (materiaalien kehitys) ym.
    - **Muutokset lentotoiminnassa:** lentotapojen ja lentoreittien optimointi, ilmatilan hallinta
  - **Vaihdettava polttoaine/energianlähde vähähiilisempään**
    - Uusiutuvat, kestävästi tuotetut lentopolttoaineet
    - Sähkölentokoneet, hybridit
  - **Vähennettävä lentokilometrejä**
    - **Toimintatapojen muutokset:** etäkokoukset, lomakohteet lähempänä kotoa, matkustusmuotojen muuttaminen ja/tai yhdistely
    - Matkustajat tärkeässä roolissa!

Taloudelliset ohjauskeinot

- **Verotus**

- Verotus: polttoaineet ja ulkomaan lentoliput verottomia, kotimaan lentolipuissa alennettu verokanta (10 %)
- Lentovero osassa Euroopan maista (Ruotsi, Norja, Saksa, Italia, Iso-Britannia, Itävalta, Kreikka) käytössä, hinnoittelu vaihtelee.

- **Päästökauppa**

- Euroopan talousalueen väliset lennot kuuluneet päästökaupan piiriin vuodesta 2012 lähtien.

- **Jakeluelvoitteiden asettaminen**

- Esimerkiksi Norjassa 0,5 % jakeluelvoite lentopolttoaineille 2020 lähtien.

- **Tuet tai kannustimet**

- Esimerkiksi uusiutuvien polttoaineiden käyttöön ottamiselle.

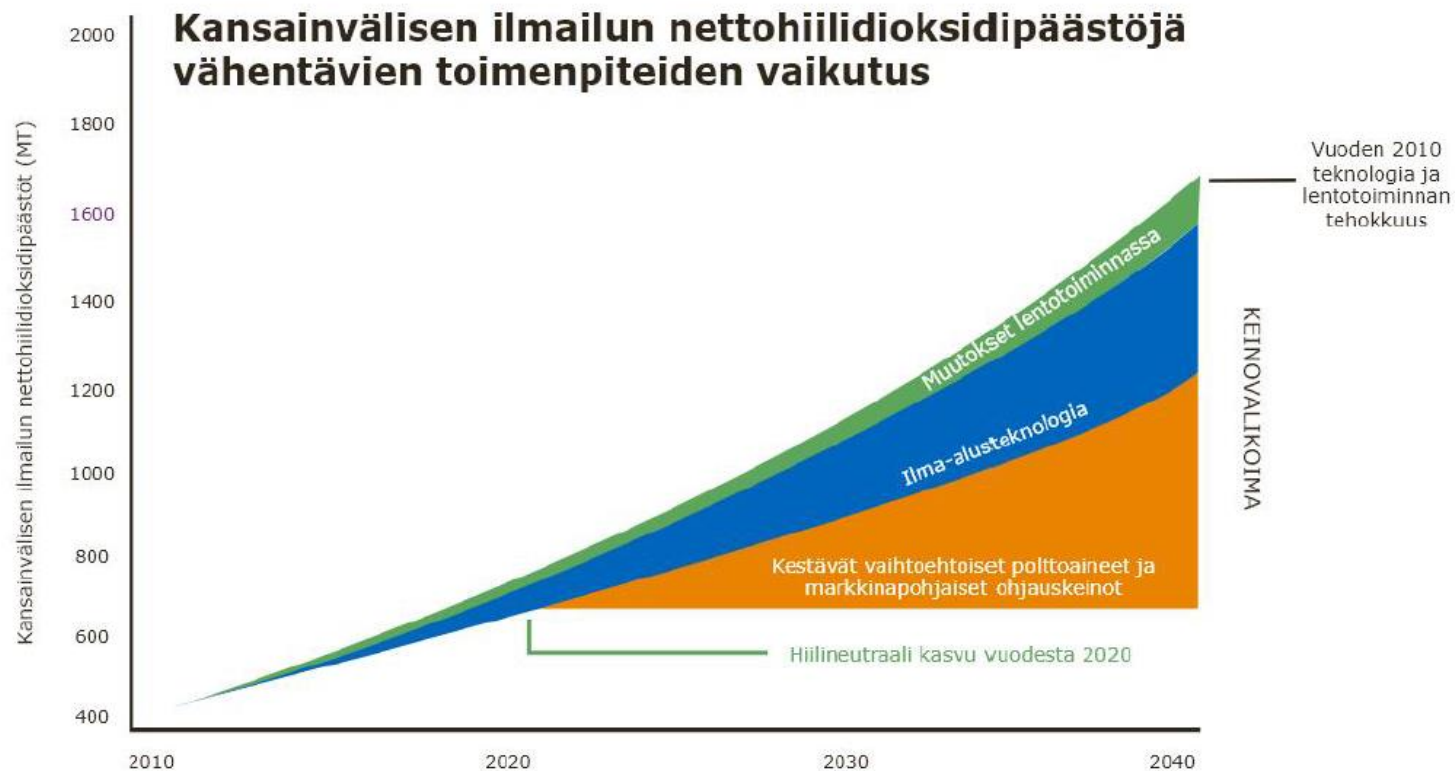
- **Kompensaatiot**

- Päästöhyvitysjärjestelmä CORSIA
- Matkustajien vapaaehtoiset kompensatiot erilaisten toimijoiden kautta

CORSIA (Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation)

- Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestö ICAOn jäsenvaltioiden (=192 kpl eli lähes kaikki maailman valtiot) asettamana tavoitteena on, etteivät kansainvälisen lentoliikenteen nettopäästöt kasvaisi vuoden 2020 jälkeen.
- Kansainvälisten lentojen päästöt monitoroidaan ja raportoidaan vuodesta 2019 lähtien ICAOn laatimien ohjeiden mukaan.
- Vuosien 2019 ja 2020 lentopäästöjen keskiarvo toimii vertailukohtana.
- Tämän vertailukohdan ylittävät päästöt kompensoidaan seuraavina vuosina.
- Päästöhyvitysjärjestelmä koostuu kolmesta vaiheesta vuosina 2021–2023, 2024–2026 ja 2027–2035. Vasta viimeinen vaihe on pakollinen kaikille.
- Standardit ja ohjeet päästöyksiköiden kriteereihin liittyen eivät ole vielä saatavilla (ICAO laatii).

ICAO:n arvio toimien vaikuttavuudesta kv-lentoliikenteen päästöjen vähentämisessä

Kuva 14. ICAO:n arvio toimien vaikuttavuudesta kansainvälisen lentoliikenteen päästöjen vähentämiseksi (valtioiden sisäisten lentojen päästöjä ei siis ole huomioitu kuvassa) (Lähde: ICAO ja Trafi 2018d).

Trafi 2018: https://www.trafitalks.fi/artikkelit/62/corsia_karsimaan_lentoliikenteen_paastoja

Päästöpolut ja Pariisin ilmastososopimus

Taulukko 11. Maailman hiilidioksidipäästöjen, väestön ja väestöä kohden laskettujen hiilidioksidipäästöjen kehitys 1,5 asteen lämpötilatavoitteen saavuttamiseen johtavalla päästöpolulla (Rockström ym. 2017, IPCC 2018) vuosina 2017–2050 sekä havainnollistus siitä, kuinka suuren osuuden yksi edestakainen matka nykyteknologialla kuluttaisi yhden henkilön keskimääräisestä vuotuisesta päästömäärästä. Huomioi, ettei tässä ole otettu huomioon reaktioita yläilmakehässä, jotka voivat yli kaksinkertaistaa lentojen ilmastovaikutukset verrattuna polttoaineen palamisesta syntyviin hiilidioksidipäästöihin. Lentojen päästöissä ei myöskään ole otettu huomioon muun muassa öljynjalostuksen päästöjä.

	2017	2020	2030	2040	2050
Maailman kokonaishiilidioksidipäästöt (miljardia hiilidioksiditonnia)	37	34,2	24,8	15,4	6
Maailman väestö (miljardia asukasta)	7,6	7,8	8,5	9,3	10
Maailman CO₂-päästöt per henkilö (kg CO₂/capita)	4868	4372	2901	1660	600
Kuinka suuren osan (%) yksi edestakainen nyky lento kuluttaisi henkilön hiilibudjetista (laskettu Finnairin laskurilla):					
Helsinki-Oulu (134 kg hiilidioksidia)	2,8 %	3,1 %	4,6 %	8,1 %	22,3 %
Helsinki-Wien (272 kg hiilidioksidia)	5,6 %	6,2 %	9,4 %	16,4 %	45,3 %
Helsinki-Bangkok (826 kg hiilidioksidia)	17,0 %	18,9 %	28,5 %	49,8 %	>100

Taulukko 12. Erilaisia arvioita lentoliikenteen kasvihuonekaasupäästöistä vuonna 2050.

Arvion peruste	Päästöt vuonna 2050, miljardia CO ₂ -ekv. tonnia
Nykyisellä kasvuennusteella ilman päästövähennystoimenpiteitä	2,7
Nykyisellä kasvuennusteella ja ICAOn päästövähennystoimenpiteillä	0,7
Jos koko globaali hiilibudjetti vuonna 2050 annettaisiin öljynjalostustuotteille, ja lentokerosiinin osuus öljyn jatkojalostuksessa olisi nykytasolla	0,5
Jos lentämisen osuus globaaleista hiilidioksidipäästöistä pysyisi nykyisessä noin kahdessa prosentissa	0,1

Lopuksi

- Tekninen kehitys ja kompensatiot tuskin riittävät päästöjen vähentämiseen jos lentoliikenteen kasvu jatkaa nykykasvuun.
- Kuluttajat voivat osaltaan vaikuttaa lentämisensä päästöihin.
- Tiukemmat ohjauskeinot ja esimerkiksi verotus, polttoaineen jakeluvelvoitteet ja muut toimet vaihtoehtoisten polttoaineiden käytön lisäämiseksi voivat olla merkittäviä keinoja tulevaisuudessa.
- Sääntelyn yhtenäistäminen ja uudistaminen yhtenäisesti globaalisti tai vähintään Euroopassa mahdollistaisi tasaisemman kohtelun matkustajien, operaattoreiden ja lentoasemien välillä.

Lähteet: Johanna Niemistö, Sampo Soimakallio, Ari Nissinen ja Marja Salo

Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2019, julkaistu 15.1.2019, <http://hdl.handle.net/10138/292417>

[https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Lentamisen_paastot_kasvavat_tekninen_ke\(48975\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Lentamisen_paastot_kasvavat_tekninen_ke(48975))

[https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Paaosa_suomalaisten_lentamisesta_on_ulko\(48980\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Paaosa_suomalaisten_lentamisesta_on_ulko(48980))